

מערך שיעור

'מפני דרכי שלום' ו'משום האיבה'

הקריקטורה של שי צ'רקה ^[1] התפרסמה במאי 2014 לרגל ביקורו של האפיפיור פרנציסקוס בירושלים. לקראת הביקור עצרה היחידה לפשיעה לאומנית במחוז ש"י שלושה אזרחים בחשד שתכננו למחות נגד ביקורו של האפיפיור.

נתבונן בקריקטורה דרך המושג סובלנות, אלה דבריו של פרופ' מייקל וולצר בספרו "על הסובלנות" באמצעותם הוא מחלק את מושג הסובלנות לארבעה חלקים. פרופסור וולצר הוא פילוסוף יהודי אמריקני העוסק בענייני אתיקה, צדק חברתי, סובלנות ולאומיות: ^[2]

"הסובלנות, כשהיא מתפרשת כעמדה או כהלך רוח, מתארת כמה אפשרויות.

הראשונה מביניהן, המשקפת את מקורות הסובלנות הדתית במאה ה-16-17,

היא פשוט השלמה בשתיקה עם השוני, למען דרכי שלום.

אנשים הורגים זה את זה במשך שנים על שנים, עד שלבסוף הם נעשים מותשים, פולטים אהבה רוחה, ואנו מכנים זאת סובלנות.

עמדה אפשרית שנייה היא אדישות סבילה, נינוחה ורוחשת טובה כלפי השוני:

'יש כל מיני אנשים בעולם'.

מערכ שיעור

השלישית נובעת ממין סטואיות מוסרית: הכרה מתוך עקרון בכך של'זולת' יש זכויות, גם אם הוא מממש אותן בדרכים שאינן נראות לנו.

הרביעית מביעה פתיחות כלפי הזולת; סקרנות; אולי אפילו יחס של כבוד, ובצדו נכונות להקשיב וללמוד.

ובהמשך הרצף ישנה השמחה על השוני: שמחה אסתטית, אם השוני מתפרש כהשתקפות, במישור התרבותי, של רוחב היריעה ושל הרבגוניות של הבריאה האלוהית או של העולם הטבעי.

1. מי הן הדמויות השונות בקריקטורה הראויות ל'סובלנות'? איזה סוג סובלנות הייתם מעוניינים לגלות כלפיהן?

2. 'מפני דרכי שלום' ו'משום האיבה' הם שני ביטויים המשמשים בארון הספרים היהודי. שני ביטויים אלה מופיעים כשיקול דעת העומד בבסיס הלכות הקשורות ליחס הראוי כלפי מי שאינו יהודי.

שיקולים אלה מבטאים את הרצון לשמור על יחסים תקינים עם הנוכרים, לדוגמה:

"אין ממחין ביד עניי נכרים בלקט בשכחה ובפאה, מפני דרכי שלום" (גיטין ס"א ע"א, הסבר מדוע מאפשרים לעניים שאינם יהודים ללקט יבול אחר הקוטפים). וכן, "אין אנו יכולים להעמיד עצמנו מלשאת ולתת עמהם שבניהם אנו יושבים...ועוד משום איבה ויראה" (בעל האור זרוע על מסכת עבודה זרה צ' ע"א. האור זרוע, פרשן תלמודי, מסביר מדוע מותר לסחור אף עם עובדי עבודה זרה).

אילו משני הביטויים מתאים יותר בעיניכם להסביר את היחס כלפי נוכרים? מדוע?

[1] הקריקטורה באדיבות האומן שי צ'רקה

[2] הציטוט לקוח מתוך: עד"י – ערכים דמוקרטיים ויהדות, בהוצאת מכון הרטמן, 2008.